

SOU 2020:8. Starkare kommuner-med kapacitet att klara välfärdsuppdraget

Länsstyrelsen i Dalarnas län har beretts möjlighet att inkomma med synpunkter på kommunutredningens slutbetänkande och redovisar i det följande dessa.

Sammanfattning

Syftet med utredningen är att utarbeta en strategi för att stärka kommunernas kapacitet att fullgöra sina uppgifter och hantera sina utmaningar. Länsstyrelsen delar inte utredningens övergripande bild av situationen för kommunerna. Vår uppfattning är att situationen är mer diversifierad och komplex än vad utredningen ger bilden av. Den verklighet som omger kommunernas vardag inom de allra flesta områden där kommunerna är ansvariga visar på bristande resurser och svårigheter att rekrytera ny kompetens. Kompetenssituationen är inte minst svår i de centrala ansvarsområdena såsom skola, vård och omsorg. Många kommuner har redan omfattande samverkan, men detta räcker inte för att klara detta. Förslagen baseras på den ofullständiga bilden av situationen. Länsstyrelsen bedömer att förslagen inte är tillräckliga för att nå syftet.

Staten har en viktig roll i att stötta kommunerna, men de förslag som lämnas därvidlag är inte tillräckliga. Det bör tydliggöras vad statens roll och ansvar är, och utifrån detta bör adekvata åtgärder vidtas för att kommunerna ska få ökade förutsättningar att klara sitt uppdrag. Staten behöver, utifrån ett helhetsperspektiv, ta ett samlat grepp om de kommunala frågorna och de frågor som kan stötta och stärka kommunernas förmåga, exempelvis inom områdena bostadsbyggande, transportinfrastruktur, digital infrastruktur, kompetensförsörjning och rekrytering. Detta ska ske i samarbete med länsstyrelserna.

Länsstyrelsen delar utredningens bedömning att statlig närvaro i länen är viktig, och kommunernas förmåga är bland annat beroende av närvaro av olika statliga sektorsmyndigheter.

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om att landshövdingen, dvs. Länsstyrelsen, får i uppdrag att föra en dialog med kommuner om kapacitetsstärkande åtgärder. Länsstyrelsens uppfattning är dock att de förslag som lämnas avseende

landshövdingens och Länsstyrelsens roll som samtalspartner etc. inte kommer att leda till att kommunerna stärks i tillräcklig omfattning, förslagen leder inte till sådana förbättringar som kan lösa problemen. Länsstyrelsernas nuvarande uppdrag innebär att vi brett vidtar åtgärder som stärker kommunernas kapacitet att fullgöra sina uppgifter och hantera sina utmaningar. Att ge Länsstyrelsen ytterligare uppdrag avseende detta kan troligtvis i viss mån ytterligare stärka kommunerna, men sådana tillkommande uppgifter ska komplettera redan befintliga uppdrag och uppdragen ska präglas av tillitsbaserad styrning.

Länsstyrelsen avstyrker förslaget om att inrätta en kommundelation.

Länsstyrelsen har en central roll i hela samhällsplaneringsprocessen och anser att det är självklart att även Länsstyrelsen inkluderas i uppdraget att stödja strategisk planering i kommunerna för hållbar utveckling i alla delar av landet.

Statens stöd till kommunerna i arbetet med frågor som rör klimat, miljö och genomförandet av samtliga tre dimensioner (de ekonomiska, sociala och miljömässiga) i Agenda 2030 bör, utöver de särskilda utbildnings- och kompetensförsörjningsinsatser som utredningen föreslår, även innefatta vägledning, rådgivning och löpande samverkansdialoger. Länsstyrelsen anser att länsstyrelserna ska ges ett förtydligat och långsiktigt uppdrag att arbeta med Agenda 2030.

Tillkommande uppdrag till Länsstyrelsen ska vara finansierade och förmedlas via länsstyrelsernas förvaltningsanslag.

Inledning

Enligt bland annat länsstyrelseinstruktionen ansvarar Länsstyrelsen för den statliga förvaltningen i länet, i den utsträckning inte någon annan myndighet har ansvaret för särskilda förvaltningsuppgifter. Länsstyrelsen ska bland annat samordna olika samhällsintressen och statliga myndigheters insatser inom myndighetens ansvarsområde, främja länets utveckling och främja samverkan mellan kommuner, regioner, statliga myndigheter och andra relevanta aktörer i länet.

Länsstyrelser, kommuner och regioner är viktiga samverkanspartners för varandra. Det gäller i synnerhet befolkningsmässigt små kommuner som har begränsad kapacitet att upprätthålla kompetens inom alla områden, och därför många gånger istället förlitar sig på stöd och vägledning från Länsstyrelsen.

Länsstyrelserna är den enda statliga myndighet som möter kommunerna sektor-sövergripande och tvärsektoriellt. Länsstyrelsernas är dessutom den enda statliga myndighet som har till uppgift att göra sammanvägda bedömningar och att därmed avgöra intressekonflikter på lokal och regional nivå. För detta krävs god kunskap och bra relationer, vilket i sin tur bygger på närvaro, trovärdighet och kontinuitet. Länsstyrelsens samordning av olika statliga myndigheters insatser är viktig för förtroendet för de statliga myndigheternas verksamhet i länet. Vår samordning skapar goda förutsättningar för att nationella mål ska få genomslag i länet.

Flera av de aktörer som Länsstyrelsen samordnar inom ramen för vårt uppdrag är länsöverskridande, och av den anledningen är också god samverkan med andra länsstyrelser avgörande. Detta samverkansarbete syftar till att skapa ett enhetligt arbetssätt och bedömningsgrunder så att frågor i största möjligaste mån hanteras på liknande sätt oavsett var i landet beslut fattas. Samverkan leder också till att effektivisera verksamheten genom att resurser samordnas mellan de 21 länsstyrelserna.

Landshövdingeämbetet är en samlande kraft. Det är en unik roll utöver vad andra myndighetschefer har. Landshövdingar har av tradition en stor auktoritet och kan i kraft av sitt ämbete ta initiativ i viktiga frågor för länen och få viktiga aktörer att dra åt samma håll. Landshövdingen är regeringens representant, statens företrädare i länet som uppfattas som positiv i många sammanhang. Landshövdingens möjlighet att samordna länets aktörer är unik och en viktig del för att Länsstyrelsen på ett bra sätt ska utföra vårt uppdrag.

Åtgärder för att stötta kommunerna

Staten har en viktig roll i att stötta kommunerna, men de förslag som lämnas är inte tillräckliga. Det bör tydliggöras vad statens roll och ansvar är, och utifrån detta bör adekvata åtgärder vidtas för att kommunerna ska få ökade förutsättningar att klara sitt uppdrag. Medborgarperspektivet ska vara utgångspunkten för vilka åtgärder som ska vidtas.

Utredningen lyfter att framför allt mindre kommuner har svårigheter att upprätthålla tillräcklig kompetens och resurs i alla delar (s. 352, som hänvisar till kap. 8). Länsstyrelsen delar utredningens uppfattning att kommunerna ska stöttas i detta. Det är inte minst viktigt ur ett rättssäkerhetsperspektiv. Länsstyrelsen vill lyfta att kommunalt samarbete redan finns, men att det är viktigt att förenkla för det kommunala samarbetet. Detta kan ske genom regelförenklningar som exempelvis kan möjliggöra fördelning av kommunala uppgifter (såväl

myndighetsutövande arbetsuppgifter som exempelvis stöd- och servicefunktioner) så att dessa koncentreras till en eller flera av kommunerna i länet.

Länsstyrelsen håller med utredningen om att regeringen bör ta initiativ till generella åtgärder på nationell nivå som bidrar till rekryteringen till tjänster inom kommunernas verksamhetsområden. (s. 654).

Länsstyrelsen ifrågasätter om föreslagna åtgärder leder till en långsiktigt hållbar lösning på identifierade problem. Varken sammanslagningar eller mellankommunalt samarbete räcker för att möta de utmaningar som utredningen har identifierat. De problemområden som finns kan inte lösas ensamt av vare sig ändrad kommunstruktur eller kommunindelning eller graden av samverkan.

Utifrån ett helhetsperspektiv behöver staten ta ett samlat grepp om de kommunala frågorna och de frågor som kan stötta och stärka kommunernas förmåga, exempelvis inom områdena bostadsbyggande, transportinfrastruktur, digital infrastruktur, kompetensförsörjning och rekrytering. Även ansvarsfördelningen mellan kommunerna, regionerna och staten, liksom hur kommunerna finansieras, kan behöva ses över. Detta bör ske i samarbete med länsstyrelserna.

Länsstyrelsen vill, med anledning av att transportinfrastruktur lyfts som exempel ovan, särskilt lyfta betydelsen av en god transportinfrastruktur. Det är en viktig förutsättning för nästan alla funktioner i samhället, för den regionala utvecklingen och för att nå målen i Agenda 2030. Att enkelt kunna ta sig mellan platser i länet och till och från länet påverkar både länet, kommunerna och medborgarna i mycket stor utsträckning.

Länsstyrelsen delar uppfattningen att åtgärder ska vidtas för att underlätta bostadsbyggande i kommunerna, särskilt de med särskilt stora utmaningar (s. 675). Länsstyrelsen vill framföra att ekonomiska faktorer är ett konkret hinder för byggande, inklusive bostadsbyggande, på landsbygden. Exempelvis sämre möjligheter att få lån, både som privatperson och företag, svårigheter att räkna hem nyproduktion och lågt andrahandsvärde. För att underlätta bostadsbyggande bör såväl kapitalförsörjning som förenklat regelverk övervägas. Kanske kan frågan om statliga lån för att underlätta såväl bostadsbyggande som byggnation av lokaler som möjliggör etablering och expansion för företag övervägas.

God digital infrastruktur och digitala tjänster som är tillgängliga för majoriteten av medborgarna kan stärka kommunernas förmåga.

Länsstyrelsen vill även lyfta vikten av att stötta och stärka kommunerna i kommunernas geografiska områdesansvar inom krishanterings- och totalförsvansområdena, såväl avseende planeringsförmåga som förmåga (exempelvis kompetens och resurs) att genomföra med uthållighet.

Statlig närvaro

Länsstyrelserna har haft regeringens uppdrag att kartlägga statlig närvaro och service i länen. Kartläggningen visar att den statliga närvaron och den statliga servicen varierar i landet och inom länen. Behoven, problemställningarna och förutsättningarna varierar också starkt över landet och även inom länen. Länsstyrelserna har också föreslagit en metod för hur länsstyrelserna i framtiden löpande kan följa upp och redovisa statlig närvaro och service. (Länsstyrelsen i Örebro län, diarienummer 3892-2019).

Länsstyrelserna har yttrat sig till den parlamentariska landsbygdskommittén. (SOU 2017:1). Sammanfattningsvis ansåg, och anser vi fortfarande, att det krävs aktiv statlig närvaro i landsbygderna, i hela länet, inte bara koncentrerat till storstäder och länets större städer. Staten, genom dess myndigheter, behöver finnas med i ett större lokalt sammanhang för att tillsammans med aktörer och nätverk arbeta för landsbygdsutvecklingen. Det krävs en helhetssyn, ett statligt helhetsperspektiv och den sektoriserade styrningen behöver upphöra till förmån för en samlad och långsiktig statlig styrning. Det krävs åtgärder för att vända utvecklingstrenden för landsbygden. Åtgärderna ska utgå från redan befintliga organisationsstrukturer, där Länsstyrelserna är viktiga regionala statliga företrädare. Länsstyrelsens bredd på verksamheten, förmåga att arbeta tvärsektoriellt och erfarenhet av att hantera uppgifter inom många olika politikområden är viktiga faktorer för att främja och samordna statens arbete gentemot landsbygderna i respektive län. I vårt remissvar framhöll vi vikten av tydlig styrning och samordning och behov av att varje aktör, nationellt, regionalt och lokalt, får tydliga uppdrag och förutsättningar för samverkan. I vårt remissvar skrev vi vidare:

”Väl utbyggd infrastruktur, digitalt och för transporter, står högst på agendan. Transporter är avgörande för alla företag i landsbygder, och utvecklingen av besöksnäringen styrs i stort av fungerande transporter. Landsvägstransporter spelar en viktig roll, men i perspektiven miljö och klimat samt säkerhet, är ett utbyggt och väl underhållet järnvägsnät en viktig fråga. Att enkelt och snabbt kunna transportera människor och gods till storstadsregionerna och inom regionerna är

också avgörande för företagande, utbildning och arbete på landsbygden. En förutsättning för familjer att kunna bo i landsbygder är fungerande skolskjutsar, även för gymnasieungdomar.

Kompetensförsörjning är också en central fråga för landsbygdernas framtid. Andra prioriterade frågor är vikten av fungerande kollektivtrafik, samt ett decentraliserat post- och bankväsende och fungerande paketdistribution.

Länsstyrelsen välkomnar förslaget om att regeringen säkerställer att reformeringen av strandskyddsbestämmelserna i landsbygderna får avsedd effekt. Bostäder, särskilt i attraktiva lägen, är avgörande för landsbygdernas utveckling”.

Länsstyrelsen gör ingen annan bedömning än utredningen vad gäller statens åtaganden och statlig närvaro i hela landet.

Statlig närvaro i hela landet har betydelse för människors levnadsvillkor. Den är av stor vikt för den statliga verksamheten i sig, den bidrar till regional utveckling, den är viktig för möjligheten att bo och verka i hela landet, och den bidrar till kompetensförsörjning av hela samhället. Att kunna bibehålla en servicenivå i hela landet, och hela länet, är viktigt såväl för den lokala attraktiviteten som för möjligheten att upprätthålla totalförsvaret. Statlig närvaro i länen är viktig för nationell likvärdighet och ett effektivt genomslag för nationella politiska beslut för en god samhällsutveckling i hela landet. Statens närvaro är också viktig för att säkerställa medborgarnas förtroende för det offentliga.

Kommunernas förmåga är bland annat beroende av närvaro av olika statliga sektorsmyndigheter, exempelvis sådana som ansvarar för matchning, integration, socialförsäkring etc. Staten har en viktig roll att se till helheten i länet och landet.

Andra faktorer som är viktiga är, som vi även framförde till Landsbygdskommittén, god infrastruktur, digital infrastruktur, alla former av transportmöjligheter, tillgång till kommersiell service och statlig service, samt bostadsförsörjning.

Regeringen bör ta ett tydligt ansvar för statens åtaganden i kommunerna och utveckla det arbete som påbörjats med att garantera statlig närvaro i hela landet. Länsstyrelsen bedömer att en regional indelning av centrala statliga myndigheter

som inte skär kommun- eller länsgränser underlättar samarbetet mellan statliga myndigheter och kommuner.

Länsstyrelsen är statens företrädare i länet. En stark och kompetent länsstyrelse i länet är en förutsättning för nödvändig tvärsektoriell samordning av regionala och nationella myndigheter samt av regionerna och kommunerna. En framgångsfaktor för Länsstyrelsen är att utifrån en helhetssyn ha god samverkan med kommuner och region likväl som civilsamhället och näringslivet. Detta underlättas om Länsstyrelsen har ett tydligt mandat och att det finns en tydlighet när det gäller Länsstyrelsens roll och uppdrag gentemot andra aktörer.

Landshövdingens roll

Kommunutredningen skriver att landshövdingen kan ”nyttjas som en resurs i Kommundlegationens arbete”, (s. 621). Länsstyrelsen anser att det är felaktigt att beskriva Landshövdingens roll och uppgifter med att denne ska nyttjas som resurs. Landshövdingen och länsstyrelserna är av avgörande betydelse både för samverkan och regional utveckling. I kraft av sitt ämbete och som myndighetschef utför Landshövdingen, och Länsstyrelsen som regional statlig myndighet, viktiga uppgifter enligt författningarna. Som statlig myndighetsföreträdare präglas ämbetet av legalitet och objektivitet.

Förslag till uppdrag till landshövdingarna

Kommunutredningen anser att ett regeringsuppdrag bör ges till länsstyrelserna och beskriver landshövdingens uppdrag enligt följande:

- ”• Varje landshövding, eller den som landshövdingen överlåter uppdraget till, bör regelbundet träffa och föra dialog med sitt läns kommuner om olika kapacitetsstärkande åtgärder, och särskilt om lokala behov av mer utvecklad strategisk samverkan och om frivilliga kommunsammanläggningar.
- I de fall kommuner inom länet deltar i försöksverksamhet (se avsnitt 20.1.2) som syftar till kapacitetsstärkande åtgärder bör landshövdingarna vid dialogerna följa och inhämta erfarenheter från försöken.
- Dialogen kan föras samlat med samtliga länets kommuner, men den bör också hållas i olika kommungrupperingar inom vilka strategisk samverkan skulle kunna utvecklas respektive i konstellationer möjliga för frivillig sammanläggning.
- Utgångspunkter för dialogen om strategisk samverkan respektive frivillig sammanläggning bör vara redan etablerad samverkan mellan kommuner samt funktionella samband mellan kommuner genom pendling eller andra kopplingar.

- I de fall kommunal samverkan eller funktionella kopplingar sträcker sig över länsgränserna bör formerna för dessa dialoger lösas i samverkan med berörda landshövdingar och kommuner.
- Resultaten från kommundialogerna bör regelbundet redogöras för vid möten med Kommundeleigationen och samtliga landshövdingar. Vid dessa möten bör tillfälle till erfarenhetsutbyte ges och samtal föras om hur det fortsatta arbetet bör läggas upp.” (s. 622).

”Landshövdingarna bör lämpligen inledningsvis inventera vilka behov av kapacitetsstärkande åtgärder som länets kommuner har, samt vilken efterfrågan av åtgärder som finns.” (s. 622).

Länsstyrelsen uppfattar att det som beskrivs ovan i vissa delar faller inom Länsstyrelsens nuvarande uppdrag, bland annat enligt länsstyrelseinstruktionen. Länsstyrelsen har redan en viktig roll att stötta kommunerna för att dessa ska ges så bra förutsättningar som möjligt att fullgöra sina uppgifter. Tillkommande statliga åtgärder och nya uppdrag till Länsstyrelsen bör komplettera Länsstyrelsens befintliga uppdrag och avgränsas till att innefatta endast de delar som inte redan ryms inom Länsstyrelsens nuvarande uppgifter. Det är också önskvärt att Länsstyrelsens mandat och uppdrag inom detta område tydliggörs. Även gränsdragningen mot en eventuell Kommundeleigation behöver klargöras.

Tillitsbaserad styrning

Länsstyrelsen anser att uppdrag till Länsstyrelsen ska präglas av tillitsbaserad styrning. Detta ligger i linje med vad Riksrevisionen säger om styrningen av länsstyrelserna i ”Vanans makt – regeringens styrning av länsstyrelserna” (RiR 2019:2). Där sägs bland annat att allt för detaljerad styrning inte är ändamålsenlig (se bland annat Riksrevisionens rekommendationer s. 8).

Kommunutredningen är mycket detaljerad i beskrivningen av de föreslagna uppdragen och inte helt konsekvent. Utredningen säger att det bör vara möjligt för landshövdingen att överlåta delar av uppdraget till en annan person (s. 622). Samtidigt säger Kommunutredningen att det bör finnas goda möjligheter för landshövdingarna att, i egenskap av myndighetschefer för länsstyrelserna, använda den kompetens som finns inom respektive organisation (s. 622).

Länsstyrelsen anser att uppdrag ska ges till myndigheten, Länsstyrelsen. Vidare att landshövdingen, som myndighetschef, själv ska kunna bestämma hur uppdrag

lämpligen utförs. Länsstyrelsen anser inte att det i detalj ska anges att just landshövdingen ska utföra vissa arbetsuppgifter.

Kommunsammanslagningar

Regeringen får besluta om ändrad kommunindelning, och endast undantagsvis mot en kommuns vilja.

Om regeringen väljer att ge Länsstyrelsen ett uppdrag att föra diskussioner för att undersöka kommunernas vilja till frivilliga sammanläggningar samt undersöka om ändringen kan antas medföra bestående fördelar kan Länsstyrelsen utföra detta uppdrag exempelvis genom att föra diskussioner med kommuner. Förslagen bör dock genomföras utan att en kommundelegation inrättas.

Ett regeringsuppdrag ska ges till myndigheten och inte till myndighetschefen. Vidare bör uppdraget formuleras på sedvanligt vis och utifrån vad regeringen anser är en relevant och bruklig övergripande strategisk nivå.

Länsstyrelsen vill lyfta att kommunsammanslagningar kan dock vara en del i ett större åtgärds paket, men är i sig inte lösningen på kommunernas problem.

Att slå samman närliggande kommuner, med liknande svårigheter, bedöms ge en begränsad positiv effekt för många kommuner, och vore knappast någon fördel för de mest utsatta.

Länsstyrelsen vill synliggöra de utmaningar som finns i och med de stora avstånden mellan kommuner och inom kommuner, samt de särskilda utmaningar som finns i glest befolkade kommuner eller flerkärnekommuner. Länsstyrelsen vill också belysa utmaningarna som följer av stor och säsongsvarierad belastning på befolkningsmässigt små kommuner som har stor turism. Den mest påtagliga effekten är ökade kostnader utan att inkomsterna ökar, samt svårigheter i att möta efterfrågad servicenivå avseende samhällstjänster som VA, kommunal vård- och omsorg etc. Detta bör tydligare beaktas i valet av åtgärder för att lösa identifierade problem.

Efter fattat beslut om sammanslagning bedömer Länsstyrelsen att det kan vara lämpligt att vi ges ytterligare uppdrag, som kompletterar de vi redan har, att

stötta de sammanslagna kommunerna i att utveckla och stärka sina förmågor i den nya organisatoriska kontexten.

Strategisk samverkan

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om att landshövdingarna ges i uppdrag att föra en dialog med kommuner om kapacitetsstärkande åtgärder och strategisk samverkan. Uppdraget ska dock ges till Länsstyrelsen, inte till landshövdingen. Länsstyrelsen är positiv till att föra diskussioner med kommunerna om kapacitetshöjande åtgärder generellt och om strategisk kommunal samverkan. Landshövdingen och Länsstyrelsen är en naturlig samtalspart. Länsstyrelsen menar att detta redan sker inom landshövdingens och Länsstyrelsens nuvarande uppdrag, exempelvis kan landshövdingen ta initiativ till sådana samtal. Möjligen kan detta arbete utvecklas. Exempel på redan utvecklade strategiska samverkan med kommuner och där även andra statliga aktörer, civilsamhället och näringslivet finns med, och där Länsstyrelsen är initiativtagare eller på annat sätt en aktör, är Mitt miljösamverkan, Dala VA, Dala Avfall, Energiintelligent Dalarna, TransportDialogen, Samverkan om vindkraft, Gränsräddningsrådet, Byggdialog Dalarna, Dalarnas regionala serviceprogram, Älvdalsdelegationen, den årliga strandskyddsdialogen, Regional krishantering i länets Inriktnings- och samordningsfunktion, regionala krisledningsdagar och valsäkerhetsdialoger med länets kommunledningar inför och vid valår.

Kommundelegation

Länsstyrelsen avstyrker Kommunutredningens förslag om att inrätta en kommundelegation.

Länsstyrelsen delar utredningens syn på landshövdingens och länsstyrelsernas kompetenser och betydelsen av upparbetade nätverk och god kännedom om lokala och regionala förhållanden, men anser att dessa bör kunna användas direkt gentemot kommunerna utan att regeringen går via en delegation. Länsstyrelsen föreslår istället att de uppgifter som föreslås ges till en delegation, åläggs en eller flera befintliga myndigheter, bland annat länsstyrelserna. Vi förordar en lösning där uppdrag ges inom befintliga organisationsstrukturer.

Att inrätta en ytterligare statlig aktör som ska verka gentemot kommunerna, vid sidan av övriga statliga myndigheter, riskerar att skapa en otydlighet bland berörda aktörer och en ineffektiv hantering av viktiga insatser som kommunerna kan behöva. En delegation innebär en ökad uppdelning, i stället för den ökade

statliga helhetssyn som Länsstyrelsen bedömer är nödvändigt. Att dela upp statens relation med kommunerna på flera olika myndigheter går emot den idén som regeringen framförde i den statliga förvaltningspolitiska propositionen om att medborgarnas, kommunernas och företagens kontakter med statliga myndigheter bör präglas av enkelhet och tydlighet och att det därmed finns behov av ett samlat statligt agerande på central, regional och lokal nivå staten. I samma proposition framförde regeringen även en vilja att bedriva en långsiktig och samlad styrning av den kommunala sektorn. En delegation kommer att ha svårt att upprätthålla en långsiktighet i frågan om bl.a. kommunernas kapacitet, då själva konstruktionen av en delegation utgår från att uppdraget är tidsbegränsat.

Om en kommundelegation inrättas ska landshövdingarna vara en del i denna.

Om en kommundelegation inrättas ska den placeras vid Regeringskansliet.

Regionala statliga kontakter med kommuner

I utredningen sägs att kommundelegationen, i nära samarbete med landshövdingarna i respektive län, ska föra dialog med kommuner om kapacitetsstärkande åtgärder. För det fall en kommundelegation inrättas vill Länsstyrelsen understryka att de direkta kontakterna med kommunerna bör skötas av landshövdingarna och Länsstyrelsen i de frågor som ligger inom Länsstyrelsen ansvarsområde. Att frångå det geografiska ansvaret kan komplicera för Länsstyrelsen att utföra redan befintliga kapacitetsstärkande åtgärder och kan också resultera i såväl otydlighet som ökad resursåtgång för såväl kommuner som för Länsstyrelsen.

Förstärkning av kommunernas planeringsprocesser

Utredningen föreslår att regeringen ger Tillväxtverket i uppdrag att i samverkan med Boverket, Trafikverket och regionerna, stödja strategisk planering i kommunerna för hållbar utveckling i alla delar av landet. Syftet är ett förbättrat samspel och samarbete i lokala och regionala planeringsprocesser för att skapa attraktiva platser för medborgare, företagare och besökare. (s. 671).

Utredningen förefaller inte ha satt sig in i hur samhällsplaneringen är organiserad och vilken roll som Länsstyrelsen har, nämligen att vi är statens samlade företrädare, rådgivare och tillsynsmyndighet. Vi har en central roll i hela samhällsplaneringsprocessen och samarbetar nära kommunerna, med rådgivning och planeringsunderlag. Länsstyrelsen ska, enligt plan- och bygglagen, samordna staten

i processen och tillvarata statliga och mellankommunala intressen i kommunernas planering.

Länsstyrelsen anser att det därför är självklart att länsstyrelserna ska vara en del i det uppdrag som föreslås.

Länsstyrelsen tror att många kommuner redan använder befintliga resurser och kompetenser på ett effektivt sätt. Ökad möjlighet för kommuner att gemensamt anställa resurs för denna handläggning skulle kunna bidra till att de kan anställa mer specialiserad kompetens. Länsstyrelsen menar, till skillnad från utredningen, att orsaken till problemen inte i första hand ligger i att kommunerna inte använder resurser och kompetenser effektivt. Utöver den resursbrist som utredningen menar är orsaken till bristande sammanhållen planering (s. 671f) vill Länsstyrelsen lyfta de utmaningar som framför allt befolkningsmässigt små kommuner har avseende kompetens i samhällsplaneringsprocessen. Det kan exempelvis bero på att denna arbetsuppgift är en av flera för handläggaren, precis som är fallet inom flera andra områden i små kommuner. Dessa kommuner är ofta beroende av stöd från Länsstyrelsen, exempelvis inom detta område. Länsstyrelsen vill därför mena att staten, i den mån Länsstyrelsen har uppgiften, redan stöder kommunerna i deras arbete med strategisk planering. Det gör vi exempelvis genom att bidra med kunskap och konkret stöd i processen och i enskilda ärenden, att tillhandahålla utbildning, samt att skapa plattformar för samarbete och kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan länets kommuner. Det kan även finnas skäl att sammanhållet se över de regelverk som påverkar planeringsprocessen, exempelvis bestämmelser om strandskydd, riksintressen, samråd enligt miljöbalken, terrängkörning, rennärningen och byggande på åkermark.

Agenda 2030

På sidorna 324-325 och 668 menar Kommunutredningen att staten bör stödja kommunerna genom särskilda utbildnings- och kompetensförsörjningsinsatser gällande kommunernas arbete med frågor som rör klimat, miljö och genomförandet av Agenda 2030. Det kan t.ex. handla om att erbjuda kortare utbildningar och att ordna mötesplatser för erfarenhetsutbyte mellan kommuner. Det sägs att staten eller regionen i vissa fall även behöver ta ett större ansvar för kommunernas klimat- och miljörelaterade frågor, exempelvis i frågor som vuxit så i omfattning och betydelse att enskilda kommuner har svårt att hantera dem, eller frågor där ansvarsförhållandena är oklara.

Länsstyrelsens uppfattning är att det är viktigt att kommunerna har ett bra hållbarhetsarbete för att de ska vara konkurrenskraftiga och attraktiva (företrädesvis relaterat till Agenda 2030). De utmaningar i form av demografisk utveckling, brist på kompetensförsörjning etc. i befolkningsmässigt små kommuner och landsbygdskommuner som Kommunutredningen har identifierat kräver, enligt Länsstyrelsen, att det, utöver utbildnings – och kompetensförsörjningsinsatser, även ges vägledning, rådgivning och löpande samverkansdialoger.

Länsstyrelsen anser att länsstyrelserna ska ges ett förtydligat och långsiktigt uppdrag att arbeta med genomförandet av samtliga tre dimensioner (de ekonomiska, sociala och miljömässiga) i Agenda 2030. Denna uppfattning stöds av Statskontorets slutsatser i deras slutrapport om Agenda 2030. Länsstyrelserna har en viktig roll i det lokala och regionala genomförandet, och det behöver förtydligas. Länsstyrelserna kan främja regeringens valda inriktning för arbetet, och bidra till att alla kommuner och regioner i landet ges likvärdiga möjligheter till genomförandet.

Kostnader

Länsstyrelsen anser att nya uppdrag till länsstyrelserna ska vara finansierade och förmedlas via länsstyrelsernas förvaltningsanslag, anslaget 5:1 Länsstyrelserna m.m. under utgiftsområde 1. Finansieringen ska bland annat innefatta problemkartläggning och analys, förberedelser för, och deltagande i aktiviteter, möten, etc. Såväl landshövdingens arbete som insatsen från övriga anställda vid Länsstyrelsen ska finansieras. Länsstyrelsen anser att finansieringen bäst beräknas av länsstyrelserna efter att regeringen bestämt omfattning av tillkommande uppdrag.

Landshövding Ylva Thörn har beslutat detta yttrande. Länsrådet Camilla Fagerberg Littorin har varit föredragande. Handläggaren Frida Nises har deltagit i handläggningen.

Ylva Thörn

Camilla Fagerberg Littorin

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrifter.